

російські й українські полки. 1696 воєнні дії в пониззі Дніпра велися в менших масштабах. Армія Б.Шереметева і козацькі полки І.Мазепи отаборилися на р. Берестова (притока Орелі, басейн Дніпра) й охороняли порубіжні землі від татарських нападів. Козаки Запорозької Січі здійснили низку морських і піших походів. Усе це значно сприяло успішним діям головних російсько-українських сил під Азовом. Здобуття Азова і турецько-татарських фортець у пониззі Дніпра було важливим етапом у боротьбі Росії й Гетьманщини проти Туреччини і Кримського ханства за Північне Причорномор'я.

Літ.: Дядиченко В.А. Участь українських козацьких полків в азово-дніпровських походах 1695-1696 рр. //Наук. зап. Інституту історії України АН УРСР, 1952, т.4.

В.В.Панащенко.

АКЕРМАНСЬКА КОНВЕНЦІЯ 1826 – угода між Росією і Туреччиною, вчинена 25 вересня в Акермані (нині м.Белгород-Дністровський, Україна). З російської сторони А.к. підписали новоросійський генерал-губернатор і повноважний намісник Бессарабської області М.С.Воронцов та посланник у Константинополі граф О.І.Рібоп'єр. Її укладенню передував російський ультиматум до Порти від 17 березня 1826 з вимогою у шеститижневий термін направити до Російської імперії уповноважених для перемовин із спірних питань. У разі ухилення від них Росія погрожувала війною, до якої Османська імперія була не готова внаслідок нестабільного внутрішнього становища, розпочатої реорганізації своєї армії і тиску з боку Англії в питанні надання Греції автономії. У травні султан змушений був прийняти ультиматум і повністю погодитися із запропонованим Росією текстом конвенції. Вона складалася з 8 статей і двох окремих актів. А.к. підтвердила вимоги Бухарестського мирного договору 1812 про права та пільги Молдови і Валахії (Волощини) в управлінні, торгівлі та ін. Контроль за додержанням прав покладался на російських дипломатів, акредитованих в обох князівствах та в турецькій столиці. Султанський уряд також зобов'язувався вжити заходів у Сербії для забезпечення незалежності управління її внутрішніми справами, свободи віросповідання, торгівлі, заснування навчальних закладів, друкарень тощо.

А.к. закріплювала за Росією міста кавказького узбережжя – Анаклія, Сухум, Редут-кале та встановлювала запропоновану нею прикордонну лінію на Дунаї. Запровадження режиму свободи торгівлі та судноплавства в усій Османській імперії і зобов'язання її відкрити чорноморські протоки для торговельних суден нечорноморських країн мали особливо важливе значення для Південної України, економіка якої безпосередньо залежала від міжнародних морських сполучень. Порушення Портою А.к. у період після її підписання стали одним з приводів російсько-турецької війни 1828-29.

Літ.: Полное собрание законов Российской империи. – СПб., 1830, т.1; Внешняя политика России XIX и начала XX века. Документы Российского министерства иностранных дел. – М., 1985, т.6 (14).

М.М.Варварцев.

АКТ ЗЛУКИ 1919 – урочисте проголошення Директорією акта про об'єднання Української Народної Республіки й Західноукраїнської Народної Республіки в єдину незалежну державу 22 січня 1919 в Києві.

Внаслідок розвалу Австро-Угорщини на західноукраїнських землях 1 листопада 1918 постала нова держава – ЗУНР. Під тиском широких народних мас, що прагнули об'єднання з “Великою Україною”, в умовах розв'язаної поляками інтервенції Українська національна рада ЗУНР, її найвища законодавча влада, доручила своєму урядові – Державному секретаріату – вжити заходів для возз'єднання всіх українських земель в єдиній державі. Українська національна рада надіслала делегацію (О.Назарук, В.Шухевич та ін.) для переговорів з гетьманом П.Скоропадським. Та по прибутті переговори вже довелося вести з Директорією, яка стала на чолі протигетьманського повстання 1918. 1 грудня 1918 у Фастові було укладено “передвступний” договір між УНР і ЗУНР про наступну Злуку обох республік в одну велику державу. 3 січня 1919 Українська національна рада ЗУНР у Станіславі (нині м. Івано-Франківськ) затвердила “передвступний” договір між ЗУНР і УНР і прийняла ухвалу про злуку: “Українська Національна Рада... проголошує торжественно з'єднання... Західно-Української Народної Республіки з Українською Народною Республікою в одну, одноцілну, суверенну Народну Республіку”. Державному секретаріатові ЗУНР доручалося завершити офіційне укладення договору про злуку. До скликання Установчих зборів об'єднаної Республіки законодавча влада на території ЗУНР належала Українській національній раді, виконавчу здійснював Державний секретаріат. Для переговорів з урядом УНР була обрана делегація у складі 65 осіб (очолював Л.Бачинський) та окрема комісія. 22 січня 1919 Директорія УНР з приводу визначної події видала Універсал, яким оповістила про утворення єдиної незалежної УНР. В урочистій обстановці у цей день на Софійському майдані було проголошено А.З.: “Однині воедино зливаються століттями одірвані одна від одної частини єдиної України – Західно-Українська Народна Республіка (Галичина, Буковина і Угорська Русь) і Наддніпрянська Велика Україна. Здійснились віковічні мрії, якими жили і за які умирали кращі сини України. Однині є єдина незалежна Українська Народна Республіка”. А.З. одно-стайно схвалено 23 січня 1919 Трудовим конгресом України, що відкрився напередодні. Представники ЗУНР (48 делегатів) були введені до складу Трудового конгресу для негайного проведення в життя цього акта. До складу його президії обрано галицького соціал-демократа С.Вітика. Директорії УНР надавалося право верховної влади і покладалося зобов'язання вжити